

NKE STRATÉGIAI VÉDELMI KUTATÓKÖZPONT ELEMZÉSEK – 2013/8

1581 Budapest Pf: 15 Tel: 432-90-92 Fax: 432-90-58 e-mail: svkk@uni-nke.hu
ISSN 2063-4862

A 2013. évi választások Pakisztánban II. – a választások eredménye, nemzetközi visszhangja és az új kormány feladatai

A számos okból élénk nemzetközi figyelemtől övezett 2013. évi pakisztáni választások alkalmából készült elemzésünk első részét a 2008. februári demokratikus fordulatot követő időszak legmeghatározóbb bel- és külpolitikai fejleményeinek szenteltük.¹ E második részben – némi kitekintésre is vállalkozva – a voksolás eredményeit, a déli ország belpolitikai átalakulásának térségbeli fogadtatását, valamint az új kormányzat előtt álló legsürgetőbb feladatokat ismertetjük.

VIII. Választási eredmények

A május 11-i választások első számú tétje a Madzslisz-i-Súra alsóházának (a Nemzetgyűlés) 272 közvetlenül választott képviselő² helye volt, melyek az egyfordulós voksolás során, a szavazatok relatív többségének megszerzésével tölthetők be. Ezzel egy időben választják meg Pakisztán négy tartománya, Pandzsáb, Szind, Haibár-Pahtunhva és Beludzsisztán tartományi gyűléseinek tagjait is. Utóbbiak gyakorlóik a tartományok autonóm jogköreinek, és ellenőrzői a tartományi kormányzatoknak. Míg e gyűlések Pakisztánban az évtizedes helyi beágyazottságuk miatt egyes regionális pártok hagyományos, gyakran nehezen elhódítható „vadászterületei”, addig a központi törvényhozás összetétele jóval kérdésesebb volt, és persze nagyobb téttel is bírt.

A választói aktivitás – igazolva az előzetes reményeket – pakisztáni viszonyok között impozáns mértékű volt. E tekintetben a Pakisztáni Választási Bizottság beszámolója az irányadó, mely szerint a részvételi arány csaknem elérte a regisztrált szavazók 60%-át, ami a legmagasabb az (egyébként a pakisztáni nemzetépítés története szempontjából nem éppen fényes emléké) 1970-es választások óta.³ A részvételi kedv különösen annak ismeretében figyelemre méltó, hogy szemben a legutóbbi, 2008-as voksolással, az idei választások légkörét már érezhetően fenyegetőbbé tette az iszlám szélsőséges szervezetek tevékenysége. A pakisztáni tálibok már a kampány heteiben kihirdették, hogy a világiasabb beállítottságú pártok és a hadsereg tevékenységét terrortámadásokkal fogják megbosszulni. A csaknem 70 ezer szavazókör (ennek kb. 40%-a nőknek fenntartva) biztosítása éppen ezért roppant nagy feladatnak ígérkezett. Csak május hónapban országszerte több mint 161 ember vesztette életét és 652 sebesült meg mintegy 56 robbantásos merényletben.⁴ Ebből több mint 30 fő a választások napján vesztette életét, a sebesültek száma több százra tehető.⁵ A szavazás eredményének kihirdetésére végül mindössze 11 választókerület esetében nem kerülhetett sor.

Szemben a leggyakrabban idézett elemzői véleményekkel, a három vezető országos párt választási eredményei közel sem kiegyensúlyozott erőviszonyokról árulkodtak. Bár a legtöbben valóban a Pakisztáni Muszlim Liga Navaz Sarif vezette frakcióját (PML–N) várták az első helyre, győzelme az általánosan prognosztizálnál jócskán meggyőzőbbre sikerült. Az első adatok szerint 124 megszerzett mandátumával felülmúlta a Pakisztáni Néppárt (PPP) 2008-

¹ Lásd Háda Béla: A 2013. évi választások Pakisztánban I. – A polgári kormányzás öt éve és a választások előzményei. NKE Stratégiai Védelmi Kutatóközpont Elemzések, 2013/6. http://hkk.uni-nke.hu/downloads/kozpontok/svkk/Elemzesek/2013/SVKK_Elemzesek_2013_6.pdf.

² A 342 alsóházi képviselői hely közül 272 sorsa a közvetlen választásokon dől el, a többi 70 helyet nők és vallási kisebbségek tagjai tölthetik be.

³ Pakistan Election Results: Former PM Declares Victory. *Epoch Times*, May 12, 2013.

<http://www.theepochtimes.com/n3/52006-pakistan-election-results-former-pm-declares-victory/> letöltve: 2013. 05.13.

⁴ 161 killed in 56 bomb blasts in Pakistan in May. *The Hindu*, June 2, 2013. <http://www.thehindu.com/news/international/south-asia/161-killed-in-56-bomb-blasts-in-pakistan-in-may/article4775328.ece> letöltve: 2013.06.03.

⁵ Dozens killed in attacks as Pakistan holds landmark election. *RT*, May 11, 2013. <http://rt.com/news/pakistan-first-parliament-election-141/> letöltve: 2013.05.12.

as, 121 mandátumot hozó eredményét is.⁶ Ezzel vitathatatlanná vált, hogy az iszlám köztársaság új kormányfőjét – immár harmadik alkalommal - Mian Muhammad Navaz Sarifnak hívják majd. Az abszolút többség (137 mandátum) megszerzéséhez azonban ez még nem volt elegendő, így abból indultak ki, hogy a párt egyedül nem képes stabil kormányt alakítani. Az viszont nyitott kérdés volt a választásokat követő napokban, hogy a PML–N koalíciós ajánlatot tesz egy másik parlamentbe jutott politikai erőnek, vagy inkább a jelentős számú (összesen 28) független képviselő zömét igyekezne magánalkukkal a létrejövő kormányhoz kötni. A választások utáni hetekben körvonalazódó megoldás lényegében a két verzió kombinációját jelentette. A PML–N május 25-én koalíciós ajánlatot tett a szerény frakcióval rendelkező PML–F-nek,⁷ miközben független képviselőket is megnyert a képviselőcsoportjába való belépésre. Közülük a legismertebb név Mir Zafirullah Hán Dzsámáli volt miniszterelnök (2002–2004), aki függetlenként jutott be a Nemzetgyűlésbe, és csakhamar jelezte is csatlakozási szándékát a leendő kormányhoz.⁸ A női kvótából neki jutott mandátumokkal és a függetlenek egy részének átcsábításával a PML–N frakciója végül 176 főre duzzadt, mely már bőven elegendő a kormánytöbbség biztosításához.

A 2008. és a 2013. évi törvényhozási választások eredményeinek összehasonlítása

<i>Párt</i>	<i>Elnyert mandátumok 2008</i>	<i>Elnyert mandátumok 2013</i>
Pakisztáni Néppárt (PPP)	121	39
Pakisztáni Muszlim Liga–Navaz (PML–N)	91	176
Pakisztáni Igazságért Mozgalom (PTI)	Nem indult	35
Muattahida Quami Movement (MQM)	25	23
PML (PML–Q)	54	2
Avami Nemzeti Párt (ANP)	13	1
Dzsámíat Ulema-i-Iszlám – Fazal-ur-Rahmán (JUI–F)	7	14
PML-F	5	6
Pahtunhva Milli Awami Párt (PMAP)	Nem indult	4
Független képviselők	18, majd 20	Eredetileg 28, végül 8

Forrás: Election Commission of Pakistan

A PML–N elnöke, Navaz Sarif komolyan profitált következetes ellenzéki magatartásából a népszerűtlen koalícióval szemben. Pártja a fő bázisának számító Pandzsábban, ahol a választáson részt vevők 57,1%-a adta le voksát, 147 nemzetgyűlési mandátumból 117-et nyert el.⁹ Szavazói körét főleg Szind és Beludzsisztán tartományokban tudta érezhetően tovább szélesíteni, amivel, ha szerényen is, de lényegében kilépett a korábbi „pandzsábi párt” szerepéből.¹⁰ A PML–N persze a néppárti vezetésű kormány idején is vitathatatlannul dominálta Pakisztán legnépesebb tartományát, helyi kormányzása alatt Pandzsábnak közel sem kellett olyan mértékű biztonsági problémákkal szembenéznie, mint a többi régió.¹¹ Bár ez aligha csak a Muszlim Liga politikai rátermettségének köszönhető, a választók kétség kívül jutalmazták.

Imrán Hán PTI-je és a Pakisztáni Néppárt a második helyért versengett május 11-én, melyre végül szűken bár, de utóbbi futott be. A PTI vártnál gyengébb szereplése a párt veze-

⁶ Szintén első eredmény szerint. A parlamenti frakciók létszáma 2008 februárját követően csak elhanyagolható mértékben változott a ciklus során.

⁷ Shahbaz Sarif invites PML-F to join federal government. *The Express Tribune*, May 25, 2013.

<http://tribune.com.pk/story/554267/shahbaz-sarif-invites-pml-f-to-join-federal-government/> letöltve: 2013. 05.25.

⁸ Zafarullah Jamali joins PML-N. *Dawn.com*, May 25, 2013. <http://dawn.com/2013/05/25/zafarullah-jamali-joins-pml-n/> letöltve: 2013. 05.27.

⁹ Election Commission of Pakistan, Party Position (National Assembly)

<http://www.ecp.gov.pk/overallpartyposition220520131601.pdf> letöltve: 2013.05.23.

¹⁰ Amjaad Mahmood: PML-N Steps up bid to widen support base outside Punjab. *Dawn.com*, 2013. 05. 14.

<http://dawn.com/2013/05/15/pml-n-steps-up-bid-to-widen-support-base-outside-punjab/> letöltve: 2013.05.15.

¹¹ Umar Farooq: Sarif Poised for Return to National Stage in Pakistan Elections. *World Politics Review*, May 10, 2013.

<http://www.worldpoliticsreview.com/articles/12939/Sarif-poised-for-return-to-national-stage-in-pakistan-elections> letöltve: 2013. 05. 22.

tőit is meglepte, de Imrán Hán elismerte az eredményt, s gratulált az őt kórházi ágyánál meglátogató Sarifnak. Pártja ugyanakkor Haibár-Pahtunhva tartományi gyűlésének vezető, a Nemzetgyűlésnek pedig harmadik legnagyobb frakcióját alakíthatja meg, mely a nagypolitikában viszonylag újoncként kezelt politikai csoporttól egyáltalán nem lebecsülendő teljesítmény. Pandzsábban azonban – melyet a két politikai erő közti elsődleges küzdőtérnek kiáltottak ki – végül nem sikerült kikezdenie a PML–N pozícióit.

A választási eredmények talán legfontosabb tanulsága, hogy az elmúlt öt esztendő létbizonytalansága és botrányai megbosszulták magukat a Pakisztáni Néppárton. A vereség oka it sem kell túl mélyen keresnünk. A korrupció burjánzása, az energiaellátás akadozása¹² amellet, hogy irritálta a lakosság nagy részét, érezhetően gátolta a pakisztáni gazdaság egyes szegmenseinek fejlődését is. Az ország iparának talán legversenyképesebb ágazata, a textilipar például mintegy egymilliárd dollár exportvesztést szenvedett el a krónikus áramhiány következtében.¹³ A pakisztáni kivitel több mint 50%-át adó ágazat nehézségei természetesen súlyosan veszélyeztetik az itt foglalkoztatottak amúgy is szerény egzisztenciáját. Emellett az elszabaduló (nem mellesleg főként az élelmiszerárakban érzékelhető, így legerősebben a szegényeket sújtó) infláció eredményeképpen a pakisztáni rúpia 2008 óta 40%-ot veszített értékéből.¹⁴ A romló életkörülmények és a központi intézmények érezhető tehetlensége azok előidézőivel szemben új politikai alternatívák felé fordították a társadalom meghatározó részét. Kedvező fejlemény ugyanakkor (és egyszersmind a választások másik fontos üzenete), hogy ez most még nem jelentette a szélsőséges megoldások előtérbe nyomulását. Az eddigi legnagyobb parlamenti frakció azonban csaknem negyedére zsugorodik. A PPP elutasíthatóságának mértékét jól jelzi, hogy maga Rádzsa Pervez Asraf leköszönő kormányfő is vereséget szenvedett ravalpindi választókerületében.¹⁵ A Néppárt térvesztése a pakisztáni elnökválasztás processzusát figyelembe véve minden bizonnyal Aszif Ali Zardari elnök újráválasztási esélyeit is minimálisra csökkenti.¹⁶ Ez különösen az ellene kezdeményezett, csaknem kormányválságot eredményező legfelsőbb bírósági eljárás tükrében komoly probléma a számára. Immunitásának megszűntével ugyanis már semmilyen jogi akadály nem marad annak, hogy újra perbe fogják korábbi korrupciós ügyei miatt. Zardari számára sorskérdésnek tűnik, hogy minél szélesebb politikai befolyást őrizzen meg, erősen kétséges azonban, hogy képes lesz elkerülni a büntetőjogi felelősségre vonást. A Pakisztáni Néppárt számára ezért is célszerű stratégia Bilaval-Bhutto Zardari politikai felépítése, hogy a Bhutto–Zardari-klán jelenlegi fejének háttérbe szorulása ne eredményezze a párt és a klientúra szét hullását.

A Madzslisz-i-Súra alsóházának negyedik legnagyobb frakcióját a Muttahida Quami Movement (Egyesült Nemzeti Mozgalom, MQM) alkotja majd, mely főként Karacsiban összpontosuló, meghatározóan a mohadzsírokból álló, rendkívül stabil szavazóbázisának köszönhetően a távozó koalíció jelentősebb pártjai közül az egyetlen, mely nem szenvedett el lényeges mandátumvesztést. Ebben persze nem csak táborának kitarása, hanem a sajátos „kormányon belüli ellenzéki” szerepének jó kommunikációja is közrejátszott.

A Nemzetgyűlés legjelentősebb iszlám fundamentalista pártja a Fazal-ur-Rahmán molla vezette Dzsámiat Ulema-i-Iszlám (JUI–F) lesz, a maga 14 mandátumával, mellyel országos szinten pontosan megduplázta korábbi parlamenti jelenlétét. A kép teljességéhez hozzátartozik ugyanakkor, hogy tartományi szinten nem sikerült érdemben növelnie a bázisát 2008-hoz képest, sőt, Pandzsábban és Beludzisztánban veszített is 1-1 mandátumot.¹⁷

¹² A gyorsan növekvő lakossági és gazdasági energiaigényt a pakisztáni erőművi kapacitások nem tudják megbízhatóan fedezni, ezért az elmúlt években mindennaposá váltak az áramkimaradások.

¹³ Ashraf Khan: Túlélni Karacsiban – Egy város a szervezett bűnözés és a vallási konfliktusok csapdájában. *Le Monde diplomatique*, 2013 május, <http://www.magyardiplo.hu/kezdolap/1184-tulelni-karacsiban-egy-varos-a-szervezett-bnoezes-es-a-vallasi-konfliktusok-csapdajaban> letöltve: 2013.06.01.

¹⁴ Uo.

¹⁵ Pakistan election: Nawaz Sarif set for victory, *BBC News*, 12 May 2013, <http://www.bbc.co.uk/news/world-asia-22498195> letöltve: 2013.05.12.

¹⁶ Zardari ötéves elnöki mandátuma 2013 szeptemberében jár le.

¹⁷ A pandzsábi tartományi gyűlésben (2013. május 31-i adatok alapján) várhatóan kettő helyett egy, míg Beludzisztánban kilenc helyett nyolc képviselőjük ül majd. Election Commission of Pakistan, Party Position (Provincial Assembly) <http://www.ecp.gov.pk/overallpartypositionPA290520131020.pdf> és <http://ecp.gov.pk/overallpartypositionPA010620130159.pdf> letöltve: 2013.05.31.

A tartományi gyűlések összetételéről annyit érdemes megjegyeznünk, hogy a PML–N *Pandzsábban* a mandátumok több, mint 70%-át szerezte meg, tovább erősítve eddig sem vitatható helyi vezető szerepét. A második legnagyobb frakciót (messze lemaradva) a PTI alakíthatja majd, a többi politikai szervezet képviselője csak jelképes. Országos szinten tapasztalható visszaszorulása ellenére a Pakisztáni Néppárt tovább őrzi uralkodó szerepét a Bhutto–Zardari klán szűkebb pátriájának számító *Szindben*. A 2008-as helyi eredményéhez képest csekély mandátumvesztéssel, 50% körüli eredmény mellett alakíthatja meg a helyi kormányt. Az MQM is stabilan őrzi itt második helyét, frakciója mindössze 3 fővel lesz kisebb, mint az előző ciklusban. A belpolitikai átrendeződés sokkal látványosabb Pakisztán másik két, a terrorista szervezetek tevékenységétől sokkal súlyosabban fertőzött tartományában. *Haibár-Pahtunhvában* a PTI jutott az előbbieknél jóval szerényebb arányú, de így is meggyőző többséghez. Utóbbi tartományi gyűlésében az addig meghatározó Awami Nemzeti Párt frakciója (5 fő) szinte súlytalanná vált.¹⁸ A párt visszaszorulásában a világiassága miatt rá nehezedő, nem ritkán fizikai agresszióban is megnyilvánuló iszlamista nyomás is közrejátszott. Helyére Pakisztán második legnépesebb etnikai csoportjának politikai életében az alapvetően szintén a pastun nacionalizmus ideológiai platformján álló Pahtunhva Milli Awami Párt (PMAP) tűnhet esélyesnek, mely ugyanakkor a beludzsisztáni pastunok körében erősebb, és az ANP hagyományos területén szinte „láthatatlan”. Haibár-Pahtunhva tartományi gyűlését leginkább az országos pártok, illetve kisebb részben az iszlám fundamentalisták (például JUI–F) fogják meghatározni az elkövetkező öt évben. A PML–N végül a biztonsági szempontból hasonlóan problémás *Beludzsisztán* tartományi gyűlésében is megszerezte a relatív többséget, mikor 9 képviselőjéhez 4 független tag is csatlakozott.¹⁹ Ezzel a második helyre szorította a 10 mandátumot szerzett PMAP-t. Az ANP mindössze egy taggal képviselti itt magát.²⁰ Fontos ugyanakkor, hogy a beludzs nacionalista Nemzeti Párt is megszerzett hét mandátumot a tartományi gyűlésben, így ha a PML–N-nek sikerül is itt magánál tartania az irányítást, elviekben erős „nemzeti” ellenzéki nyomásra számíthat. Ezért várhatóan megkísérli kijátszani egymás ellen a beludzs és pastun nacionalistákat, melyhez Navaz Sarif és a PMAP-vezér, Mahmud Acsakzaj személyes jó kapcsolata teremthet alapot.²¹ E stratégia végső gyengesége, hogy tovább szíthatja az etnikai ellentéteket, mely ma is a pakisztáni társadalom egyik legnehezebben kezelhető, dezorganizáló hatású jelensége.

Összegezve tehát: a választások eredménye a politikai erőviszonyok radikális átalakulását mutatja, mely azonban a mérsékeltbnek tartott, általában a centrum irányába tájékozódó politika keretei között maradt. A parlament legmeghatározóbb erőivé az eddigi legnagyobb ellenzéki párt, illetve egy sokáig kevésbé preferált szervezet lépett elő, míg a 2008 utáni kormánykoalíció két vezető pártja, a PPP és az ANP is erőteljes tévesztést mutat. Utóbbi szinte eltűnt az ország politikai térképéről. A balközép politikai beállítottságú kormányt egy jobbközép kabinet válthatja fel, a PML–N vezére pedig harmadjára is a kormányfői székbe ülhet, melytől legutóbb az 1999-es katonai államcsíny során fosztották meg. Előzője ma a bíróság előtt áll, kiszolgáltatottságában is emlékeztetve a régi-új miniszterelnököt hatalmának korlátaira. Igaz, Sarif győzelmének van egy olyan interpretációja is, hogy 2008 óta eddig folytatódni látszik az országnak a kilencvenes éveket meghatározó politikai váltógazdasága Navaz Muszlim Ligája és a Bhutto-klán Néppártja között.²² Ha így is lesz, az elkövetkező öt esztendő szempontjából ennek aligha van jelentősége. Navaz Sarif végül 2013. június 5-én tette le hivatali esküjét. Ezt megelőzően több mint kétharmados többséggel, a Nemzetgyűlés 244 tagjának támogatásával választották kormányfővé.²³ Az új pakisztáni kabinetre összetett

¹⁸ Minderről lásd Election Commission of Pakistan, Party Position (Provincial Assembly)

<http://www.ecp.gov.pk/overallpartypositionPA290520131020.pdf>

¹⁹ Unyielding Zehri tests PML-N's skills in Balochistan. *Dawn.com*, May 22, 2013.

<http://beta.dawn.com/news/1012808/unyielding-zehri-tests-pml-ns-skills-in-balochistan> letöltve: 2013. 05.23.

²⁰ Részletesebb adatok: Election Commission of Pakistan, Party Position (Provincial Assemblies)

<http://www.ecp.gov.pk/overallpartypositionpa24052013.pdf> letöltve: 2013.05.25.

²¹ Syed Ali Shah: Nationalists take the lead in Balochistan. *Dawn.com*, May 12, 2013. <http://dawn.com/2013/05/12/nationalists-take-the-lead-in-balochistan/> letöltve: 2013.05.12.

²² Michael Georgy – John Chalmers: Sarif stages comeback in landmark Pakistan election. *Reuters*, May 11, 2013,

<http://www.reuters.com/article/2013/05/11/us-pakistan-election-idUSBRE9490V620130511> letöltve: 2013.05.12.

²³ Nawaz sworn in as PM. *Dawn.com*, June 5, 2013. <http://dawn.com/2013/06/05/nawaz-at-presidency-to-take-oath/> letöltve: 2013.06.05.

feladatok megoldása vár, s ennek sikere alapvető hatással lesz arra is, hogy folytatódhat-e az ország eddig ígéretesnek tűnő demokratizálódása.

IX. Kihívások

A leköszönt kormánykoalíció vitathatatlan érdeme volt, hogy – európai szemmel nézve – akár szokatlan kompromisszumok árán is, de fenntartotta a kormány stabilitását, és elkerülte az időközi választások, vagy rosszabb esetben egy rendezetlen, az alkotmányos előírásoknak nem megfelelő hatalomváltás bekövetkeztét. Mint említettük, a társadalmat leginkább foglalkoztató szakpolitikai és stratégiai területeken azonban alig sikerült eredményeket felmutatnia, ami egyszersem meghatározza az utódjával szembeni elvárásokat is. E lakossági nyomás mellett persze a pakisztáni állam működésével és nemzetközi pozícióival kapcsolatos napi kihívások is terhelik a kormányzati politikát.

Az új kabinet előtt álló legfontosabb teendőket összegezve a következőket érdemes kiemelni.

A *belbiztonsági helyzet érzékelhető javítása*, a militáns szervezetekkel szembeni eredményes fellépés a választási időszak tanulságai nyomán is első helyre kívánkozik. Kiemelése azért is indokolt, mert közvetlenül kapcsolódik egy másik belpolitikai feladathoz, a *hadsereg és a kormányzati elit közötti együttműködés erősítéséhez*. Ez utóbbi különösen kényes téma Navaz Sarif számára, aki 1999-es bukását végső soron a tábornoki karral fenntartott kapcsolatai végletes megromlásának köszönhetette. Az ezredfordulótól hordozott terhes örökség dacára a dologgal nem lehet sokáig várni: Asfak Pervez Kajani vezérkari főnök 2013 novemberében nyugállományba vonul. Utódjának kinevezése (mely várhatóan már az új, PML–N párti államfőre vár) meghatározó próbája lesz a katonai elit és a kormányzat együttműködési képességének. A pakisztáni állam történelmi útját felidézve nem kicsi a tét, az alkotmányos rend hosszú távú megszilárdításához ugyanis a hadsereg (legalább passzív) támogatása is szükséges. Minthogy az országban nem érvényesül a fegyveres erők feletti civil kontroll, a stabilitás problémáját a politika vitathatatlan primátusának oldaláról nem lehet megközelíteni. Más kérdés – bár a jövőre nézve aligha perdöntő –, hogy Navaz Sarif a múltban nem mutatott jó érzéket a katonai főparancsnok kiválasztásához. Még 1998 októberében ő segítette a vezérkari főnöki székbe azt a Pervez Musarraft is, aki egy évvel később megdöntötte hatalmát, és elűzte Pakisztánból.

Persze minden civil politikus – Sarif is – tisztában van annak fontosságával, hogy a két erőközpont szót értsen egymással. Nem meglepő, hogy választási győzelmét követően sietve találkozót kezdeményezett Kajani vezérkari főnökkel. Kettejük első, háromórás megbeszélésére 2013. május 18-án került sor Lahorban.²⁴ Tartalmáról nem adtak ki hivatalos közleményt, indiai sajtóforrások azonban tudni vélik, hogy szóba került az Indiával kapcsolatos politika kérdésköre is.²⁵ Minthogy a pakisztáni stratégiai gondolkodás egyik központi tényezőjéről van szó, mely a fegyveres erők vezérkara számára is rendkívül fontos, a téma felvetés önmagában sem meglepetést nem okoz, sem különösebb kockázatot nem kell látnunk benne. Az India-politika formálásban várhatóan a hadsereg is szeretné érvényesíteni a saját, főként a fegyveres erők méretéhez, potenciáljaihoz és társadalmi presztízséhez fűződő szempontjait, ami akár egy alkufolyamat része is lehet Iszlámábád és Ravalpindi között.

A határvidék biztonsági helyzetét meghatározó fegyveres csoportok elleni fellépés terén várhatóan az elkövetkező években is a pakisztáni fegyveres erők kezében marad a valódi kezdeményezés lehetősége. A törzsi zónában zajló katonai műveletek a militáns szervezetekkel szemben azonban csak a belbiztonsági problémák egyik dimenzióját jelentik. A pakisztáni közbiztonság az utóbbi években (önmaga amúgy sem magas színvonalához képest) még tovább romlott, egyes városi térségekben katasztrofális közállapotokat idézve fel. Az ideológiai színezetű háború (kétségtelen etnikai összefüggésekkel kiegészülve) megjelent a

²⁴ A new beginning: Nawaz Sarif-Gen Kayani meeting. *Dawn.com*, May 20, 2013. <http://dawn.com/2013/05/20/a-new-beginning-nawaz-sarif-gen-kayani-meeting/> letöltés: 2013.05.22.

²⁵ Take gradual initiatives: Ashfaq Parvez Kayani tells Nawaz Sarif on ties with India. *The Indian Express*, May 19, 2013. <http://www.indianexpress.com/news/take-gradual-initiatives-ashfaq-parvez-kayani-tells-nawaz-sarif-on-ties-with-india/1117823/> letöltve: 2013.05.21.

soknemzetiségű dél-pakisztáni kikötő-metropoliszban, Karacsiban is, ahol – az ország külkereskedelmének túlnyomó többsége mellett – az Afganisztánban állomásozó nyugati csapatok utánpótlásának tekintélyes része is behajózásra kerül.²⁶ Általánosságban véve érdemes szem előtt tartanunk, hogy a kormányzati hatalom rendezett átadása még nem garancia arra, hogy az ország vagy egyes kiterjedt térségei nem süllyednek káoszba. A központi intézmények funkcionális zavarai (olykor egyenesen működésképtelensége) ugyanis széles teret nyitnak a szervezett bűnözés előtt, amelynek a szerveződése megkísérik átvenni az ellenőrzést a gazdasági és a közösségi élet különböző szegmensei felett. E jelenség persze messze túlterjed az iszlám köztársaság nemzetbiztonsági problémáinak hagyományosan elemzett katonai és külpolitikai dimenzióin.

Az új államfő személyének kiválasztásában a választások eredménye nyomán egyértelműen a PML-N-nek lesz döntő szava. Aszif Ali Zardari elnök második ciklusra való kinevezésére – mint fentebb már utaltunk rá – a közeljövőben aligha nyílik esély. Ezt nemcsak a parlamenti erőviszonyok, hanem Zardari személyének és szerepének lakossági megítélése is szinte kizárttá teszi. Az elnöki mandátum lejártáig hátralévő időre nézve azonban az új kormány igyekszik biztosítani a belpolitikai stabilitást, aminek a sajátos félelnöki rendszeren belül feltétele a két vezető közjogi méltóság konstruktív viszonya. Ennek érdekében Sarif és Zardari május 22-i találkozájukon nyilvánosan hitet tettek az együttműködés mellett, és a leendő kormányfő kifejtette, hogy nem neheztel tárgyalópartnerére.²⁷ A vitának nem is lenne értelme, a kérdés inkább az, hogy Zardari hogyan és mire fogja felhasználni hivatali idejének maradékát, illetve hogy mekkora nyomás nehezedik majd rá ez idő alatt. Bár érdemes emlékeznünk, hogy a pakisztáni belpolitikában „lehetetlen együttműködés” alig képzelhető el, e sorok születésekor semmilyen kényszerítő tényező nem látszik, amely a PPP-vel való kiegyezés felé tolná a PML-N-t az elnök hivatalban tartása végett. Ezt belátva Asif Ali Zardari 2013. június 2-án bejelentette, hogy nem kíván indulni a szeptemberben esedékes elnökválasztáson.²⁸ Ugyanakkor ma még az sem egyértelmű, hogy Sarif maga foglalja majd el a széket, vagy egy megbízhatónak tekintett emberét állítja jelöltként. Az Ajván-i-Szádr²⁹ „meghódításával” Nawaz Sarif belpolitikai mozgástere (akár ő lesz az új elnök, akár egyik bizalmasa) számottevően kiszélesedik, ami természetesen a katonai vezetéssel szembeni pozíciójának javulását is maga után vonja, várhatóan nagyjából a vezérkarifőnök-cserével egy időben.

Sokkal mélyebb szak- és társadalompolitikai kihívást jelent egy olyan mértékű *növekedési pálya* elérése a pakisztáni gazdaság számára, amely összevethető a kelet-, dél- és délkelet-ázsiai térség államait jellemző bővüléssel, s eredményeiben már a lakosság szélesebb rétegei számára is érzékelhető. Ennek alapvető, bár valószínűleg csak hosszabb távon biztosítható feltétele lenne az ellátási problémák felszámolása, melyek (például az áramkimaradások okozta leállások miatt) már a termelési mutatókat is rontották.

Igaz, az ország gazdasági-strukturális problémáit felerősítő tendencia kiindulópontjához, a gazdasági világválság kibontakozásához a 2008-ban hivatalba lépő pakisztáni kormányok vajmi kevés köze lehetett, és a 2010. évi monszunidőszak idején kialakult, egész agrártérségek évi termését elpusztító rendkívüli árvizekért sem lehet felelőssé tenni, tény, hogy a demokratikus fordulattól napjainkig nem sikerült olyan mértékben dinamizálni a pakisztáni gazdaságot, hogy az valódi életszínvonal emelkedést hozzon a gyorsan szaporodó népesség számára. Az elmúlt évek fentebb már részletezett okokra visszavezethető szociális válsága komoly támadási felületet nyitott a Zardari-kabinettel szemben. A már üzletember múltja miatt is „liberális” beállítottságúnak tekintett, piac- és vállalkozásbarát politikát preferáló Sarifnak ehhez képest kellene érzékelhető előrelépést felmutatnia, ami első látásra nem tűnik megoldhatatlannak. A pakisztáni GDP bővülése az elmúlt évben (meghaladva a 4%-ot) már az újbóli dinamizálódás jeleit mutatta, elérve a kétezres évek elején regisztrált mértéket, látványosan elmaradva ugyanakkor a válság előtti szintektől és India, Srí Lanka, Kína vagy

²⁶ Ashraf Khan: i. m.

²⁷ Nawaz, Zardari agree to face national challenges together. *Dawn.com*, May 22, 2013.

<http://beta.dawn.com/news/1012994/nawaz-zardari-agree-to-face-national-challenges-together> letöltve: 2013. 05.20

²⁸ Zardari says will not contest elections. *The Hindu*, June 3, 2013. <http://www.thehindu.com/news/international/south-asia/zardari-says-will-not-contest-elections/article4775858.ece> letöltve: 2013.06.03.

²⁹ A pakisztáni elnöki hivatal és rezidencia.

több délkelet-ázsiai állam mutatóitól.³⁰ Az energiatermelő kapacitások elégtelensége pedig komoly akadályt állít e „szerényebb” növekedés elé is. Pakisztán relatív gazdasági leszakadása saját ázsiai környezetében természetesen kihat Iszlámábád regionális pozícióira, tovább növelve a nagyhatalmi kapcsolatok és a gazdasági együttműködést is célzó térségbeli kezdeményezések (például az Irán–Pakisztán–India-gázvezeték terve) fontosságát.

Pakisztán *regionális és nagyhatalmi kapcsolatrendszerének menedzselése* többdimenziós kihívás, s persze – mint elemzésünk előző részében is láthattuk – nem az új kormány kizárólagos és specifikus problémája. A diplomáciai erőfeszítések két hagyományosnak is nevezhető fő csapásiránya a gazdasági kapcsolatok erősítése, illetve a biztonsági együttműködés. Előbbi nélkül remény sincs arra, hogy az ország hozzájusson a gazdaságának dinamizálásához elengedhetetlen beruházásokhoz, pótolja a termelés kiesésből adódó piacvesztést, illetve megindulhasson a több kiemelt kereskedelmi partnerével (köztük Kínával és Indiával) szemben felhalmozódott jelentős külkereskedelmi deficitjének ledolgozása. 2012-ben a Kínai Népköztársaság vette át a vezetést Pakisztán első számú kereskedelmi partnereinek rangsorában. Őt szorosan az USA, illetve az Egyesült Arab Emírségek követték.³¹ Az ázsiai országokkal folytatott árucseré az elkövetkező időszakban lassan, de biztosan kerül majd túlsúlyba a nyugatival szemben,³² kitüntetett területei pedig Kína mellett az öböltérség és a közép-ázsiai volt szovjet köztársaságok lehetnek. Ennek magyarázatához rendszerint a politikai szempontokat is gyakran felvonultatják, de – nem vitatva ezek jelentőségét – a folyamat aligha meglepő, ha figyelembe vesszük a Pakisztán tágabb földrajzi környezetében zajló fejlődési tendenciákat. A pakisztáni gazdaság – a maga szemszögéből nézve nagyon is logikusan – igyekszik az ázsiai fejlődési térségek „farvizén evezve” haladást elérni, igaz, a legtöbb érintett országgal szemben egyre inkább a „szegény rokon” szerepébe kényszerül. Hála azonban indiai-óceáni kijáratának és fejlődő kikötői kapacitásainak, a kínai és közép-ázsiai térséggel szemben komolyabb vonzerőt is gyakorolhat. A gazdasági együttműködés mélyítésének a stabilitás hiánya szabhat gátat, ami elvezet a pakisztáni diplomáciát foglalkoztató másik összetett kérdéskörhöz. Navaz Sarif előző kormányfői ciklusa a kargili válsaggal és az azt követő pakisztáni elszigetelődéssel külpolitikai szempontból súlyos presztízsveszteséggel zárult, és noha az elmúlt bő évtized sok változást hozott Pakisztán pozícióiban, a legfontosabb feladat továbbra is az ország leértékelődésének elkerülése a nemzetközi kapcsolatokban, és ezzel összefüggésben a nagyhatalmak érdeklődésének fenntartása. Az afgán–pakisztáni térség biztonságpolitikai folyamataihoz kötődő érdekelttség (nemcsak a nyugati hatalmak, hanem Kína és India részéről is) ehhez jó alapot szolgáltat. Emellett persze az Afganisztánhoz fűződő viszony Iszlámábádban stratégiai fontosságúnak tekintett kérdése adja majd a legtöbb munkát a pakisztáni politikai (és katonai) elitnek a nagyon is közeli jövőben. Mint a nemzetközi reakciók is mutatják, az új pakisztáni kormány külpolitikai mozgásteré várhatóan elég széles lesz ahhoz, hogy külkapcsolataiban a legkülönbözőbb opciókat tartsa fenn. Navaz Sarif jól építhet majd nyugati diplomáciai érintkezéseiben kormányának demokratikus legitimitációjára, várhatóan azonban tovább folytatja a Kína-barátság tradícióját, amely az elkövetkező években erősödő szövetség képét ölti magára, tartalma pedig szinte kizárólag Peking szándékaitól függ majd.

Publicisztikai körökben manapság már gyakran hivatkoznak úgy a Pakisztáni Iszlám Köztársaságra, mint „a világ ötödik legnagyobb demokráciájára”. A pakisztáni demokrácia végleges megszilárdulásáról azonban nézetem szerint még korai lenne beszélni, különösen a legutóbbi (1999. évi) katonai hatalomátvétel emlékét felidézve, mikor Iszlámábád utcáin az addigi rendszerből kiábrándult, ünneplő emberek köszöntötték a hadsereg államcsínyét, és a Musarraf főparancsnok által ígért megújulást. Valóban fennáll a kockázata, hogy a PML–N-t átütő parlamenti többséghez juttató elégedetlenség fennmaradása esetén a demokrácia társadalmi legitimitásának újbóli meggyengülését eredményezi. Sajátos, bár a jövőre nézve

³⁰ Lásd: Trading Economics, <http://www.tradingeconomics.com/pakistan/gdp-growth> letöltve: 2013.05.11.

³¹ Mohiuddin Aazim: Top ten trading partners. *Bawn.com Business*, January 16, 2012. <http://dawn.com/2012/01/16/top-ten-trading-partners/> letöltve: 2013.05.21.

³² Igaz, az Európai Unió és az USA még 2011-ben is a pakisztáni külkereskedelmi forgalom több mint 21%-át hasította ki magának, az exportpartnerek között pedig egyelőre nehezen pótolható tényezőnek tűnnek. Lásd *EU Bilateral Trade and Trade with the World – Pakistan*, 5. http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2006/september/tradoc_113431.pdf letöltve: 2013.05.22.

persze semmilyen elkerülhetetlen következménnyel nem járó fordulat, hogy éppen annak a Navaz Sarifnak kell megfelelnie az ebből adódó felelősségnek, akinek legutóbb hasonló körülmények között csúszott ki a kezéből a hatalom. A fent részletezett dilemmák kezelése tehát nem pusztán hatalomtechnikai vagy szakpolitikai kérdés, tétjük a kormány (és vele együtt a rendszer) elismertsége lehet.

X. A térségben érdekelt hatalmak reakciója és elvárásai

A választások és a nyomukban zajló rendezett hatalomváltás – ahogy várható volt – általában visszafogott, de optimista megnyilvánulásokat szült Pakisztán legfontosabb külpolitikai partnerei részéről. A PML–N kormányzati pozícióhoz való jogát ennek nyomán senki sem vonta kétségbe, a térségben érdekelt hatalmak kormányai első nyilatkozataikban bizalmat sugároztak az új miniszterelnök felé. A legfontosabb külpolitikai partnerek elvárásai Pakisztánnal szemben a már bejáratott törekvések mentén a regionális stabilitás, valamint az afganisztáni és indiai–pakisztáni békefolyamat előmozdítása. Emellett persze az egyes országok speciális szempontjai dominálják az Iszlámábáddal kapcsolatos elképzeléseiket.

India

India reakciója Navaz Sarif újbóli hatalomra jutására nemcsak az Újdelhi és Iszlámábád viszonyrendszerének hagyományosan konfliktusos légköre miatt érdekes, hanem a miniszterelnök indiai megítélése tükrében is. Sarif volt az iszlámábádi kormány feje az 1999. évi kargili háború idején, Atal Bihári Vadzspáji, az akkor Indiában regnáló hindu nacionalista kormány miniszterelnöke az ő meghívására látogatott Pakisztánba az év február 21-én. A két kormányfő pompás fogadtatástól övezett lahori találkozóján került aláírásra a városról elnevezett deklaráció, mely az indiai–pakisztáni békefolyamat egyik legfontosabb dokumentuma az utóbbi évtizedekben. A Lahore-i nyilatkozatban a felek hitet tettek a bizalom erősítés és a nukleáris fegyverekkel való felelős politika mellett, valamint újfent megerősítették a két ország 1972-ben, a bangladesi háborút követően megkötött szimlai megállapodását.³³ A pakisztáni diplomácia ezzel eredményesen altatta el az indiaiak éberségét, Vadzspáji alapvetően komolyan vette az enyhülést,³⁴ miközben – a téli időjárási viszonyokat kihasználva – már javában zajlott a pakisztáni hadsereg egységeinek beszivárgása a kasmíri ellenőrzési vonal (LoC) indiai oldalára.³⁵ Sarif miniszterelnök még december folyamán ugyan kapott némi információt a tervezett műveletről, de annak valódi természetével és részleteivel minden bizonyosan nem volt tisztában, csak politikai célkitűzésével.³⁶ Bár nem tűnik úgy, hogy hevesen ellenkezett volna a támadás ellen, a PML–N vezére azóta is azt állítja, hogy a hadsereg és Musarraff vezérkari főnök becsapták őt, s a háta mögött sértették meg Lahore szellemét. A kargili konfliktus lezárásához a miniszterelnök amerikai segítséget kért és kapott,³⁷ India bizalma azonban odalett iránta.

Tény, hogy az 1999. őszi katonai hatalomátvétel az „áldozat” szerepébe helyezte Navaz Sarifot, az indiai külpolitika számára pedig Pervez Musarraff került a figyelem középpontjába, akivel végül sikeresen állapodtak meg a kasmíri szembenállás enyhítésében. Tizennégy év nagy idő a politikában, és Sarif ezalatt – részben száműzetésben – sikeresen építette újjá imidzsét. Ma úgy tűnik, hogy nyugati és indiai partnerei egyaránt hajlamosak elfelejteni neki korábbi szerepeit.

Az államközi érintkezésben szokásos udvariasság szellemében Szalman Hursid külügyminiszter hazája nevében üdvözölte a demokratikus választásokat, és még május 12-én gra-

³³ Szövege olvasható: Ministry of External Affairs, India, The Lahore Declaration, www.indianembassy.org/South_Asia/Pakistan/lahoredeclaration.html, letöltve: 2009.10.20.

³⁴ Rajesh M. Basrur: Kargil, Terrorism, and India's Strategic Shift. *India Review*, Vol 1, No. 4, (October) 2002, 39–56. 41. o.

³⁵ Prasun K. Sengupta: Mountain Warfare: The Kargil Experience. *Asian Defence Journal*, Vol 10, October, 1999, 42–46. 46. o.

³⁶ Shaukat Quadir: An Analysis of the Kargil Conflict 1999. *RUSI Journal*, Vol 147, Issue 2, (April), 2002, 24–30. 26. o.

³⁷ A harcok július 26-ával zárultak le. Minderről lásd: Syed Rifaat Hussain: Pakistan's Changing Outlook on Kashmir. *South Asian Survey*, Vol. 14, No. 2, 2007, 195–205. 199. o.

tulált a győztesnek.³⁸ Az indiai diplomácia nyitottságot mutatott az új kormány felé, az előrehaladás érdekében látszólag kész túllépni a korábbi bizalmatlanságon, jóllehet a közeljövőben nem várható áttörés a két szomszédos atomhatalom kapcsolatait régóta mérgező vitás kérdések rendezésében. A mosolyoffenzívából a miniszterelnök sem maradt ki: Manmohan Szingh hivatalos Twitter-oldalán adott hangot reményének, hogy az új iszlámábádi kabinettel a kapcsolatok új korszakát nyithatják meg.³⁹ A kötelező optimizmuson túl azonban az indiai fél azt is világosan látja, hogy a párbeszéd továbbfejlesztésének menetrendjét (csakúgy, mint az ország egész kül- és biztonságpolitikáját) nagymértékben határozza majd meg az új kormányfő viszonya a fegyveres testületekkel.⁴⁰

Amerikai Egyesült Államok

Washington számára az afganisztáni kivonulás terve mellett sem mellékes, hogy milyen minőségű együttműködést tud kialakítani az új pakisztáni kormánnyal. Az esélyesnek tűnő miniszterelnök-jelöltek között Sarif e szempontból „kezelhetőbbnek” tűnhetett, mint a jóval kevésbé ismert Imran Hán, aki a terrorizmus elleni regionális erőfeszítéseket „Amerika háborújának” nevezte.⁴¹ Barack Obama elnök a választások másnapján gratulált a győztesnek, és kifejezte készségét, hogy a két kormány egyenrangú partnerekként dolgozzon együtt.⁴² Utóbbi hangsúlyozása nem csak a diplomáciai érintkezési normák szempontjából bír jelentőséggel, a pakisztáni közvélemény ugyanis különösen érzékeny rá. Az amerikai ideológiai beállítottság alapján a szabályos választási folyamat mindenképpen üdvözlendő, az új kormányzat várható magatartása az iszlám szélsőséges tendenciákkal szemben azonban némi bizonytalanságot okoz. Sarifot relatíve liberális beállítottsága ellenére általában nem tekintik a valódi szekularizmus harcos hívének. Az extrémizmus problémája azonban megkerülhetetlen: már régóta közhelyszámba megy, hogy Pakisztán jövőjét is veszélyezteti. Az afganisztáni „kivonulás” nyomán pedig racionális elvárás lenne a helyi erők hatékonyabb fellépése a militáns szervezetekkel szemben. Az amerikai diplomáciai nyomás az elkövetkező időszakban várhatóan ezt célozza majd, melynek a Sarif-kormány valószínűleg igyekszik is majd (legalább a saját lehetőségei szerint) megfelelni annak érdekében, hogy minél tovább biztosítsa az ország számára az amerikai szövetségből adódó anyagi és külpolitikai előnyöket. Mindez annak ellenére is érvényesülhet, hogy Sarif – a kampány egyik uralkodó témájához igazodva – a konfliktus lezárása mellett tett hitet a voksolást megelőzően.⁴³ A tálibok elleni harc pedig tovább folytatódott az elmúlt hetekben is. Május 29-én, a választásokat követő első amerikai dróntámadás célkeresztjébe nem kisebb személy került, mint Váli-ur-Rehman, a TTP, a pakisztáni tálib ernyőszervezet mehsud származású⁴⁴ második embere.⁴⁵ A terroristavezért Észak-Vazirisztánban likvidálták, esete emlékeztet, hogy a törzsi határvidék továbbra is az iszlám extrémista szervezetek elleni küzdelem fő hadszíntereinek egyike lesz, ahol metszik egymást az Egyesült Államok, Pakisztán, Afganisztán és a Kínai Népköztársaság biztonsági érdekei.

Bár a múltbéli tapasztalatok azt sugallják, hogy Washington elkötelezettsége az afganisztáni kivonulást követően nagymértékben lanyhulhat, ami jó eséllyel a Pakisztánnak érkező

³⁸ Aditi Phadnis: Nawaz victory is good for Pak-India ties: FM. *The Express Tribune*, May 12, 2013.

<http://tribune.com.pk/story/548226/nawaz-victory-is-good-for-pak-india-ties-indian-fm/> letöltve: 2013. 05.14.

³⁹ Press: High expectations for new Pakistani government. *DW*, <http://www.dw.de/press-high-expectations-for-new-pakistani-government/a-16808929> letöltve: 2012.05.21.

⁴⁰ Nawaz Sarif makes a comeback in Pak, faces numerous challenges. *Times of India*, May 12, 2013.

http://articles.timesofindia.indiatimes.com/2013-05-12/pakistan/39203009_1_the-pml-n-pakistani-taliban-pakistan-tehrik-e-insaf letöltve: 2013.05.13.

⁴¹ Umar Farooq: Sarif Poised for Return to National Stage in Pakistan Elections. *World Politics Review*, 10 May 2013.

<http://www.worldpoliticsreview.com/articles/12939/Sarif-poised-for-return-to-national-stage-in-pakistan-elections> letöltve: 2013. 05. 22.

⁴² Obama commends democratic transition in Pakistan. *Dawn.com*, May 12, 2013. <http://dawn.com/2013/05/12/obama-commends-democratic-transition-in-pakistan/> letöltve: 2013.05.12.

⁴³ Abubakar Siddique: Sarif Looks Set To Form New Pakistani Government. *Radio Free Europe*, May 12, 2013.

<http://www.rferl.org/content/pakistan-elections-Sarif-new-government/24983846.html> letöltve: 2013.06.01.

⁴⁴ 2007. decemberi megalakulása óta a pakisztáni pastunok Mehsud törzse adja a TTP vezérkarát.

⁴⁵ Anita Joshua: TTP leader 'killed in drone strike'. *The Hindu*, May 29, 2013. <http://www.thehindu.com/news/international/south-asia/ttp-leader-killed-in-drone-strike/article4762708.ece> letöltve: 2013.05.30.

pénzügyi támogatások apadásában is nyomon követhető majd, az ázsiai hatalmi küzdőteret egyre inkább meghatározó érdekek miatt nem vehető biztosra, hogy megismétlődik ez a forgatókönyv. Az amerikai–indiai stratégiai partnerség erősödése ugyanakkor ennek ellenére is eredményezheti az Iszlámábádban amúgy is preferált kínai opció további előtérbe nyomulását.

Kínai Népköztársaság

Li Ko-csiang kínai miniszterelnök Iszlámábád fő külpolitikai partnereinek képviselői közül az első volt, aki személyesen is gratulálhatott a választásokon győztes párt vezetőjének 2013. május 22-i látogatása során.⁴⁶ Kína számára a békés pakisztáni kormányváltás a viszonylagos belpolitikai stabilitás egyik bizonyítéka, és mint ilyen, határozottan ígéretes fejlemény a kelet-ázsiai hatalom regionális törekvései szempontjából. A Pakisztánnal szomszédos Hszincsiang-Ujgur tartomány biztonságpolitikai jelentőségét elemzésünk első részében már érintettük. Emellett a feltárt ásványkincs-lelőhelyeknek (arany, szénhidrogének) köszönhetően gazdasági szerepe is felértékelődni látszik Peking szemében, aminek köszönhetően az „ujgur probléma” mederben tartása nem pusztán a birodalom stabilitását érintő kérdés. Pakisztán szerepe e szempontból nem halványulhat majd az elkövetkező években sem. A kínai fél az együttműködési készségért cserébe továbbra is kész áldozni partnere érdekében. Li a látogatás alkalmával tizenegy megállapodást írt alá Iszlámábádban, és újfent kifejezte, hogy Kína továbbra is határozottan támogatja Pakisztánt szuverenitásának és területi integritásának biztosításában.⁴⁷ A kiállítás persze nem annyira elvi vagy érzelmi alapokra, mint inkább a kínai külpolitika pragmatikus megközelítéseire támaszkodik. Pakisztán a szakadár törekvések elleni fellépés mellett India (és idővel talán az USA) térségbeli hatalmi ambícióinak ellensúlyozásában is közös érdekeket mutat a távol-keleti nagyhatalommal. A sokat emlegetett „all-weather friendship” tehát – mindkét fél részéről alternatíva hiányában – minden bizonnyal az elkövetkező években is virágzik majd. Peking megítélésének erősödéséhez olyan – egyébként a helyi kínai beruházási politikához nagyon is illeszkedő és kifizetődő – gesztusok is hozzájárulnak, mint a pakisztáni atomerőművi kapacitások fejlesztésére tett vállalások,⁴⁸ melyek az utóbbi időben az energiakrízis leküzdésének stratégiájába illeszkedtek.

Irán

Az Iráni Iszlám Köztársaság külügyminisztériuma először szóvivőjén keresztül üdvözölte a választásokon győztes pártot május 12-én.⁴⁹ A gratulációt Mahmúd Ahmadinezsád elnök telefonbeszélgetésük során személyesen is megismételte Navaz Sarífnak.⁵⁰ Teherán hivatalosan a két ország „testvéri kapcsolatainak” további fejlődését reméli az új kabinetől.⁵¹ Pakisztánnal szembeni elgondolásait alapvetően biztonságközpontú szemlélete határozza meg. E tekintetben az egyik legfontosabb tényező az amerikai fegyveres erők térségbeli jelenléte, ami felvetheti Irán közvetlen fenyegetettségét is arra az esetre, ha a washingtoni politika agresszívebbé válna vele szemben. Afganisztánban persze a közeljövőben nem várható olyan mértékű stabilitás, ami lehetővé tenné, hogy egy Irán elleni amerikai katonai offenzíva kiindulási térségévé váljon. Az országban tapasztalható instabilitás határokon átnyúló hatásai

⁴⁶ Chinese premier pledges Pakistan energy crisis help. *BBC News*, May 22, 2013. <http://www.bbc.co.uk/news/world-asia-22624871> letöltve: 2013.05.24.

⁴⁷ China's premier offers to help end Pakistan energy crisis. *Dawn.com*, May 22, 2013.

<http://beta.dawn.com/news/1013001/chinas-premier-offers-to-help-end-pakistan-energy-crisis> letöltve: 2013.05.25.

⁴⁸ China says its nuclear reactor gets first foreign contract. *The Times of India*, April 20, 2013.

http://articles.timesofindia.indiatimes.com/2013-04-20/china/38692640_1_china-national-nuclear-corporation-reactor-earlier-nuclear-power-plants letöltve: 2013.05.02.

⁴⁹ Iran felicitates PML-N victory in Pakistan's General Elections. *The Frontier Post*, May 13, 2013.

<http://www.thefrontierpost.com/article/12065/> letöltve: 2013.05.15.

⁵⁰ Iranian President felicitates PML-N Chief on victory of his party in elections. *Radio Pakistan*, May 16, 2013.

<http://www.radio.gov.pk/newsdetail-44817> letöltve: 2013.05.20.

⁵¹ Iran congratulates Pakistan Muslim League-Nawaz on election victory. *Press TV*, May 14, 2013.

<http://www.presstv.ir/detail/2013/05/13/303239/iran-congratulates-pmln-party-on-win/> letöltve: 2013.05.15.

azonban Iránt is sújtják.⁵² Teherán tehát közel sem érdekelt abban, hogy északkeleti szomszédja káoszba süllyedjen, de stratégiai érdekei szempontjából ma az sem lenne egy vállalható forgatókönyv, hogy az afgán állam szilárd amerikai vagy pakisztáni befolyás alá kerüljön. Az e kettősségből kibontakozó óvatossági játszmát a Pakisztánhoz fűződő kapcsolataiban is leképeződik, már csak azért is, mert az afganisztáni játékkeret végső soron mindkét regionális hatalom a magáénak tartja.

Ugyanakkor a beludzs térség stabilitásának tekintetében Irán és Pakisztán érdekei lényegében közösök. Mind az iráni Szisztán-Beludzsisztán, mind a pakisztáni Beludzsisztán földrajzi elhelyezkedése és nyersanyaglelőhelyei, valamint az itt kiépíteni szándékozott szénhidrogén-szállítási infrastruktúra (Irán–Pakisztán–India-gázvezeték) miatt stratégiai fontossággal bír birtoklója számára. Ezért ha lesz olyan kérdés a jövőben, amelyben Teherán és Iszlámábád feltétlenül egyet fog érteni, akkor az a beludzs nemzeti törekvések háttérbe szorítása lesz. E tekintetben az új pakisztáni kabinet hozzáállásában sem várható lényeges különbség, amihez a PML–N Beludzsisztán tartományi gyűlésében szerzett pozíciója is bőven elégséges belpolitikai alapot szolgáltat.

Afganisztán

Hamid Karzai afgán elnök sem késlekedett a gratulációval május 12-én, mikor telefonon beszélt a leendő pakisztáni kormányfővel, Dzsanan Muszazáj afgán külügyi szóvivő pedig kifejezte kormánya reményét, hogy a két szomszéd olyan együttműködést tud kialakítani, amelyre támaszkodva leküzdhetik a terrrorszervezeteket.⁵³ Afgán nézőpont szerint az eddigi erőfeszítések eredménytelensége általában a pakisztáni együttműködés hiányából fakadt. Kabul részéről érezhető a legnagyobb bizalmatlanság az új pakisztáni kormány iránt. A megfogalmazódó félelmek egyrészt a választási kampány során elhangzott, a terrorizmus elleni háborúból való kihátrálást is kilátásba helyező nyilatkozatokra reflektálnak. Másrészt annak a pakisztáni stratégiának a felújításától is tartanak, amely a probléma megoldását a militáns csoportok Afganisztánba való átszorításában látja. A „terroristaexport” ötlete, valamint Iszlámábád afganisztáni befolyásának megőrzésére és kiterjesztésére irányuló, helyben is jól ismert ambíciói a pakisztáni rosszhiszeműség hivatkozott példái lettek, azt azonban Kabulban is mindenki látja, hogy a délkeleti szomszéd bevonása nélkül elképzelhetetlen bármiféle átfogó békefolyamat. Nem meglepő tehát, hogy az afgán fél első üzenetei közé tarozott a béketárgyalások pakisztáni támogatásának igénye.⁵⁴ Az új vezetővel szembeni barátságos gesztusok megadják a reménybeli enyhülés „alaphangját”. Az Afganisztán-politika roppant bonyolult, mégis elodázhatatlan kihívás lesz Navaz Sarif kormánya számára, mely ugyanakkor esélyt adhat neki arra, hogy bizonyítsa rátermettségét és a „pakisztáni demokrácia” stabilizáló szerepét a régióban. Az eredmény persze nemcsak a katonai probléma szerteágazó volta miatt kétséges, hanem azért is, mert a pakisztáni kormány még saját országán belül sem számít egyeduralgó tényezőnek a biztonságpolitika alakításában.

XI. Kitékintés a magyarországi szempontokra

Pakisztán belpolitikai életének viharaitól függetlenül több objektív tényezőnek köszönhetően jelenleg a második legjelentősebb dél-ázsiai állam, s egyben a világ egyik ismert (ha nem is elismert) atomhatalma. E tények önmagukban igazolják, hogy figyelemmel kísérjük a politikáját és társadalmának életét befolyásoló fejleményeket. Magyarország érintettségét két problémakör vonatkozásában érdemes megemlíteni, hozzátéve azonban, hogy egyik sem specifikusan magyar ügy, hanem egyrészt a globális biztonság, másrészt az európai bevándorlás-politika összefüggésében értelmezendő.

⁵² Bővebben lásd: Ablaka Gergely – Háda Béla: Az afganisztáni válság regionális perspektívából I. *Nemzet és biztonság*, 2012. 2. szám, 72–86. 82. o.

⁵³ Abdul Wali Arian: Afghanistan Expects Sincere Cooperation From New Pakistan Government. *Tolonews.com*, May 12, 2013. <http://tolonews.com/en/afghanistan/10479-afghanistan-expects-sincere-cooperation-from-new-pakistan-government> letöltve: 2013.05.13.

⁵⁴ Meena Haseeb: Karzai urge new Pakistani government to assist Afghan peace talks. *Khaama Press*, May 12, 2013. <http://www.khaama.com/karzai-urge-new-pakistani-government-to-assist-afghan-peace-talks-1433> letöltve: 2013.06.13.

Egyrészt Magyarország elsődleges érdekei Pakisztánnal kapcsolatban lényegileg egybeesnek a térség hatalmainak regionális stabilitást és konszolidált politikai érintkezést célzó érdekeivel, elsősorban persze az Európai Unió és a NATO szempontrendszerébe illeszkedve. E szempontok alapvetően a biztonság fenntartásához kötődnek: országunk is érdekelt Pakisztán egységének, területi épségének és szuverenitásának megőrzésében, valamint konvencionális és nukleáris fegyverzete feletti szilárd ellenőrzésében. Más szóval annak elkerülésében, hogy ezek az eszközök vagy összetevőik bármikor felelőtlen elemek, esetleg olyan csoportok kezébe kerüljenek, melyek az Afganisztán reorganizálásában szerepet vállaló államokat (így – bár aligha az elsők között, de – Magyarországot is) ellenségüknek tekintik.

Éppen ezért Magyarország is érdekelt a pakisztáni hadsereg intaktságának fennmaradásában és a politikai elittel való korrekt együttműködésében. Az európai politikai kultúra és értékrend hagyományosan nagyobb bizalmat előlegez meg egy civil, mint egy katonai jellegű kormányzatnak. Bár ez a gyakorlati tapasztalataink alapján sokszor előítéletnek tűnhet, mégis megnyugtatóan hat, hogy a polgári kurzus fennmaradása az országban az elkövetkező időszakra nézve is valószínűnek tűnik, és a civil és katonai vezetők kiegyezésének sem látszik leküzdhetetlen akadálya. A választások eredménye európai szemmel nézve is üdvözlendő, esetleges aggodalomra nem a kormány ideológiai beállítottsága, hanem az országban uralkodó, a lakosság biztonságérzetét nagyban rontó állapotok adhatnak okot, melyek a térségből Európába érkező migráció egyik legfontosabb ösztönzői. Ez utóbbi alkotja a Budapest érintettségét felidéző másik problémakört.

A Magyarországra nehezedő migrációs nyomás – különös tekintettel a schengeni határok átlépésével próbálkozó illegális bevándorlók napi gyakoriságú megjelenésére – annak ellenére teszi indokolttá a pakisztáni közállapotok hazai figyelemmel követését, hogy a kérdés lényegében kívül esik az átlagos magyar hírfogyasztó érdeklődésén. Bár kétségtelen, hogy a dél-ázsiai ország földrajzi értelemben igen távol van Közép-Európától, állampolgárai mégis relatíve nagy számban jutnak el a dél-alföldi határokig. A Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal adatközlése szerint a 2012-ben Magyarországon menedékjog iránti kérelmet benyújtó 2157 külföldi állampolgár közül 327 volt pakisztáni származású. Ők az összes eset 15,16%-át képviselik. Sokkal beszédesebb, hogy a pakisztániak az afgán állampolgárok (880 fő) után a második legnagyobb csoportot alkották a menedékkérők között.⁵⁵ Az afgán–pakisztáni térségből érkezők az összes menedékkérő több mint 50%-át tették ki 2012-ben. Ennek alapján nem nehéz belátnunk, hogy Magyarország szempontjából sem közömbös a szóban forgó terület biztonsági helyzete és általános társadalmi állapotai. A fentiek összefüggésében vizsgálva a pakisztáni választásokat önmagukban pozitívan értékelhetjük. A rendezett hatalomváltás mindenképpen a stabilitást erősítő folyamat, az ország belpolitikai struktúrája ma erősebbnek tűnik, mint történelme során bármelyik másik civil kurzus alatt.

A lakosság biztonságát fenyegető egyéb jelenségek kezelésében azonban ez még nem hoz automatikus fordulatot. A belbiztonsági helyzet romlása a törzsi határvidéken, illetve a törvényes rend uralmának megingása egyes városi térségekben a lakosság jelentős hányadának általános szegénységén túl is ösztönözni fogja az elvándorlásra vállalkozókat, érvet adva a kezükbe a fogadó ország hatóságai előtt.

⁵⁵ Adatok forrása: Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal, Statisztikák, <http://www.bmbah.hu/statisztikak.php> letöltve: 2013.05.20.